

SURİYE’DEKİ YABANCI SAVAŞÇILAR ÜZERİNE: SİYASİ AÇMAZLAR & HUKUKİ YANSIMALAR

ICCT Analiz Çalışması *

Çevirenler: Süleyman ÖZAR ** – Dr. Hakan A. YAVUZ ***

1. Yabancı Savaşçılar Olgusu¹

Aslında, Avrupa için yabancı savaşçılar meselesi yeni bir konu olarak değerlendirilmemelidir. Çeşitli sebeplerle ve farklı ideolojik gerekçelerle ülke dışındaki çatışma ve şiddet ortamına katılımlara dair pek çok toplu ya da bireysel örnek gösterilebilir. Mesela İspanya'daki iç savaş sırasında orada oluşan çok uluslu askeri birliklere İspanya dışından katılan binlerce anarşist, komünist ve sosyalisti hatırlayabiliriz. Yine yakın tarihte Avrupa'nın çeşitli ülkelerinden yüzlerce müslümanın Bosna'daki çatışmalara katıldığını ya da

---

* Telif hakkı ICCT (Uluslararası Terörle Mücadele Merkezi-Lahey) kurumuna ait olan, Aralık 2013 tarihli bu çalışma, Prof. Edwin Bakker, Dr. Christophe Paulussen ve Eva Entenmann isimli akademisyenlerce İngilizce olarak hazırlanmış ve “<http://www.icct.nl/download/file/ICCT-Bakker-Paulussen-Entenmann-Dealing-With-European-Foreign-Fighters-in-Syria.pdf>” web adresinde yayınlanmıştır. Öncelikle “yabancı savaşçılar” kavramının sonraki süreçte “yabancı terörist savaşçılar” konseptine evrilerek, uluslararası metinlerde bu şekilde yer aldığını belirtmeliyiz. Bu çalışma, konunun Avrupa kamuoyu için iyice yakıcı bir hal almaya başladığı sıralarda genel resmi ortaya koyması açısından çok önemlidir. Özellikle genel hukuki ve sosyolojik çerçeveyi önemseydiğimizden, metnin 6 numaralı alt başlığını oluşturan ülke pratikleri çevrimizin dışında bırakılmıştır. Bu arada orijinal metinde geçen cihad, cihatçı, mücahid, islamizm, İslam Devleti gibi kavramlara yazarların muradına uygun biçimde, yani onların verdiği anlamdan (bkz. 2 numaralı dip not) ayrılmadan yer verilmiştir. Bu bağlama dayanarak ve metnin kontekstine binaen daha doğru olacağı düşüncesiyle DAESH yerine de İŞİD isimlendirmesi tercih edilmiştir. (çevirenin notu)

** Hâkim, Malta Uluslararası Adalet ve Hukukun Üstünlüğü Enstitüsü Baş Danışmanı, petersburg49@hotmail.com

*** Hâkim, Lahey Adalet Müşaviri, hayavuz@gmail.com

¹ Bu çalışmanın hazırlanmasında emeği geçen Fenna van Kempen’e (T.M.C.Asser Enstitüsü-Lahey) teşekkür ediyoruz.

Afganistan, Irak gibi İslam ülkelerinde savaştıklarını da bu cümleden olarak ifade edebiliriz.

Suriye özelinde ise, yabancı savaşçılar olgusu 2011 yılındaki sivil protestoların yerini tam bir iç savaşa bırakmasıyla ortaya çıkmıştır. Halen süren bu çatışmalar, ilk zamanlardan itibaren dünyanın çeşitli bölgelerinden savaşçıları Suriye'ye çekmiştir. Bu savaşçılar, Özgür Suriye Ordusu'na, Şii gruplara, Hizbullah militanlarına ve özellikle El-Nusra Cephesi ve IŞİD gibi çeşitli cihad gruplarına katılan yabancılardan oluşmaktadır. Uluslararası Terörle Mücadele Merkezi'nin bu araştırması daha çok El Nusra ve IŞİD bünyesindeki Avrupalıları ele almayı hedeflemektedir. Cihatçı yabancı savaşçılar veya mücahitler olarak adlandırılan bu gruplar, orada bulunuşunu Suriye'deki Esed rejimine ve onun Şii müttefiklerine karşı "kılıçla yapılması gerekli islami bir savaş" vazifesi olarak izah ederek, cihadist bir politik ajandayla yerel ya da yabancı gruplara iltihak eden kimselerden oluşmaktadır².

Suriye'de yabancı uyruklu cihatçılar 2011 sonlarından itibaren belirgin şekilde görülmeye başlamıştır. "Yakındoğu Politikaları Washington Enstitüsü" raporuna göre 2012'nin ilk altı ayında 700 ila 1400 savaşçı Suriye'ye giriş yapmıştır³. Bunların tüm savaşçılar arasında yüzde 4 ila 7 gibi bir oranda yer kapladığı ifade eden bu rapor; Bosna, Çeçenistan, Afganistan ve Irak gibi yüzde birden yüzde 15'e kadar bir oranla görüldükleri diğer cihad bölgeleriyle de karşılaştırılabilecek düzeyde olduklarını belirtmektedir. Fakat Ağustos 2013 itibariyle (New York Times'ın haberine göre)⁴ sayıları 6000'i geçmiş

---

² Çalışmamızda "cihad" derken çoğunlukla şiddet ve teröre bulaşan eylemcilerin eylemine gönderme yapmış olacağız. Cihadı silahlı mücadele ve savaş olarak gören bir kişiyi de mücahid, cihadi ya da cihatçı terörist olarak isimlendireceğiz ki bu sonuncusu ilgili kişinin hangi tip eyleme giriştiğine bağlı olarak kullanılacaktır. Bütün bu eylemler, taraftarlarınca İslamın nihai hedefi olarak ileri sürülmektedir. Bu hedef, pan-islamizm ve halifelikğin yeniden ihyası gibi düşünceleri de içermektedir. Bkz. E. Bakker, "Characteristics of Jihadi Terrorists in Europe (2001-2009)", in Rik Coolsaet, ed. Jihadi Terrorism and the Radicalisation Challenge: European and American Experiences (Surrey: Ashgate Publishing Limited, 2011), p. 2

³ A. Y. Zelin, "Foreign Fighters Trickle into the Syrian Rebellion", The Washington Institute for Near East Policy, 11 June 2012, <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/foreign-fighters-trickle-into-the-syrian-rebellion>.

⁴ A. Barnard and E. Schmitt, "As Foreign Fighters Flood Syria, Fears of a New Extremist Haven", New York Times, 8 August 2013, <http://www.nytimes.com/>

bulunmaktadır⁵. Dolayısıyla sadece iki yıldan az bir süre içinde Suriye hem toplanmak, hem de savaş talimi almak bakımından radikal islamcılarının bir numaralı varış noktası olmuş görünmektedir⁶.

Her ne kadar Suriye'ye gelen yabancı savaşçıların çoğu komşu ülkelerden ve Kuzey Afrika'dan olsa da⁷, bu savaş Avrupa Birliği ülkelerinde yaşayan kişilerin bir kısmını da Suriye'ye çekmiştir.

Nisan 2013'te Uluslararası Radikalizasyon Araştırma Merkezi, Batı ve Arap medyasında 450'den fazla cihad çağrısı yapan kaynak yahut ilan tespit etmiştir. Bu analize göre 2011'in ilk aylarından itibaren 140 ila 600 Avrupalı savaşmak için Suriye'ye girerken⁸, bu miktarın 2013 kişi itibariyle 1100-1700 arasında olduğu tahmin edilmektedir⁹. Bu savaşçıların çoğu Belçika, Hollanda, Almanya ve İngiltere gibi Batı Avrupa ülkelerinden olup, buna ilaveten 300-400 kadar da Rusya'nın Çeçenistan'ı da içeren Kuzey Kafkasya bölgesinden giden olduğu ileri sürülmektedir¹⁰.

Avrupa'dan gelen savaşçıların büyük çoğunluğu Suriye merkezli lokal gruplara veya diğer uluslararası cihad gruplarına katılmaktadır. Bunlar arasında en önemlisi Şabat el-Nusra ya da Nusra Cephesini de içeren ve Esed rejimini yıkarak Suriye'de bir İslam Devleti kurmayı amaçlayan cihadist grup-

---

2013/08/09/world/middleeast/as-foreign-fighters-flood-syria-fears-of-a-new-extremist-haven.html?_r=0.

⁵ Uluslararası platformlarda dile getirilen güncel miktar 15 bin civarındadır. (ç.n.)

⁶ T. Atlas, "Foreign Fighters Flocking to Syria Stirs Terror Concerns", Bloomberg, 20 July 2013, <http://www.bloomberg.com/news/2013-07-19/u-s-stakes-in-syria-grow-as-radicals-rally-to-the-fight.html>.

⁷ A. Y. Zelin, "Foreign Fighters Trickle into the Syrian Rebellion" (2012).

⁸ A. Y. Zelin, "European Foreign Fighters in Syria", ICSR Insight, 2 April 2013, <http://icsr.info/2013/04/icsr-insight-european-foreign-fightersin-syria-2/>.

⁹ Bu konuda bkz. T. Hegghammer, "Number of Foreign Fighters from Europe in Syria is historically unprecedented. Who Should be Worried?", The Washington Post – The Monkey Cage, 27 November 2013, <http://www.washingtonpost.com/blogs/monkey-cage/wp/2013/11/27/numberof-foreign-fighters-from-europe-in-syria-is-historically-unprecedented-who-should-be-worried/>.

¹⁰ "Hundreds of Russians Fighting as Mercenaries in Syria – FSB", Ria Novosti, 20 September 2013, <http://en.ria.ru/world/20130920/183614084/Hundreds-of-Russians-Fighting-as-Mercenaries-in-Syria--FSB.htm>.

tur. Bu oluşum, Suriye'de rejime karşı savaşan en etkili grup olarak tanımlanmaktadır¹¹. Çekirdek ekibini ise daha önce Irak El-Kaidesi olarak bilinen, El Kaide yanlısı Irak İslam Devleti adına savaşan eski cihadistler oluşturmaktadır¹². El Nusra'nın en az yüzde yirmisini yabancı savaşçıların oluşturduğu düşünülmektedir¹³. Ceys-ul Muhacirin vel-Ensar ise yabancı savaşçıların etkin olduğu diğer bir gruptur¹⁴. Ağustos 2013'te Halep'te bir askeri uçağın düşürülmesi eylemini¹⁵ üstlenen bu grubun liderliğini Ebu Ömer El-Çeçen yapmaktadır¹⁶. Küçük fakat etkili gruplardan biri de lokal olarak büyüyen Şükür el-Şam olup, o bölgede Arap, Fransız ve Belçikalı savaşçıların kabul ve istihdamından sorumludur¹⁷. Diğer bir grup da yabancı savaşçıların yüzde kırkını bünyesinde barındıran IŞİD olup¹⁸, bu savaşçılardan bazıları 2012'de iki Batılı gazetecinin kaçırılması olayının da sorumlusudur¹⁹

Suriye'deki yabancı savaşçıların ve özellikle Avrupalı yabancı savaşçıların varlığı pek çok Batı ülkesinde yükselen bir ilgiyle ele alınmaktadır. Sadece çocukları savaş bölgelerinde olan aileler değil, aynı zamanda hükümetler ve güvenlik kuruluşları da bu meseleyi çok ciddiye almaktadır;

---

¹¹ "Syria Crisis: Guide to Armed and Political Opposition", BBC News Online - Middle East, 17 October 2013, <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-24403003>.

¹² Quilliam Foundation, Jabhat al-Nusra. A Strategic Briefing, 8 January 2013, <http://www.quilliamfoundation.org/wp/wpcontent/uploads/publications/free/jabhat-al-nusra-a-strategic-briefing.pdf>.

¹³ K. Wong, "Foreign Jihadists Surpass Afghan-Soviet War, Storm Syria in Record Numbers", The Washington Times, 20 October 2012, <http://www.washingtontimes.com/news/2013/oct/20/foreign-jihadists-surpass-afghan-soviet-war-storm-/>.

¹⁴ "Syria Crisis: Guide to Armed and Political Opposition" (2013).

¹⁵ D. McElroy, "Syria: Foreign Jihadists behind the rebel Capture of Aleppo Airport", The Telegraph Online, 7 August 2013, <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/syria/10228171/Syria-Foreign-jihadists-behind-the-rebel-capture-of-Aleppoairport.html>.

¹⁶ "Syria Crisis: ..."

¹⁷ N. Benotman and E. Naseraldin, "The Jihadist Network in the Syrian Revolution: A Strategic Briefing", Quilliam Foundation, <http://www.quilliamfoundation.org/wp/wpcontent/uploads/publications/free/the-jihadist-network-in-the-syrian-revolution.pdf>

¹⁸ K. Wong, "Foreign Jihadists Surpass Afghan-Soviet War, Storm Syria in Record Numbers" (2012).

¹⁹ N. Benotman and E. Naseraldin, "The Jihadist Network in the Syrian Revolution: A Strategic Briefing".

zira bu savaşçıların Batı'ya dönünce neden olabilecekleri potansiyel tehdit de problem teşkil etmektedir.

Bu çalışma, yabancı savaşçılar olgusunu ele alabilmek adına süreçte karşılaşılabilecek güçlüklerle birlikte Avrupalı politikacılar için muhtemel stratejiler ve hukuki mekanizmalar tartışılacaktır. Bu çerçevede; ikinci bölümde cihadistlerin eve dönünce Avrupa'nın güvenliğine yönelik tehdit ihtimali üzerinde durulduktan sonra, üçüncü bölümde risk değerlendirmesine ilişkin sonuçlarımız ortaya konacaktır. Dördüncü bölümde ise hal-i hazırdaki veya dönüş yapan yabancı cihat savaşçılarına ilişkin olarak Avrupalı politikacılar, hükümetler ve uygulamacıların önüne çıkabilecek engeller değerlendirilerek; beşinci ve altıncı bölümlerde de uluslararası suçların soruşturulması meselesinin ortaya konulmasını müteakip, kendi istihbarat servislerinin verilerine göre çokça yabancı savaşçı gönderen Avusturya, Belçika, Fransa, Almanya, İtalya, İspanya, Hollanda ve İngiltere gibi Avrupa ülkelerinden somut örnekler verilecektir.²⁰

2. Potansiyel Tehlike

Yabancı savaşçıların dönünce Avrupa için taşıyacakları potansiyel riskler uluslararası organizasyonlarca yeterli seviyede tartışılmış değildir. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi'nin bir kararında "Kuseyr şehrinde Suriye rejimi adına savaşan yabancı savaşçıların müdahalesi" kınanmış²¹ ise de bunların eve dönüşünde getirecekleri tehlike ve risklerden hiç söz edilmemiştir. Bunun yerine, bölgede çok olumsuz etkileri olan yabancı savaşçıların insan hakları ihlallerinin daha da kötüleştirilebileceği ifade edilmiştir²².

---

²⁰ T. Hegghammer, "Number of Foreign Fighters from Europe in Syria is historically unprecedented. Who Should be Worried?" (2013) Başlangıçta da ifade ettiğimiz üzere, ülkelerden örneklere ve sayılara ilişkin alt bölüme güncellenmesi gerektiğinden yer verilmiştir. (ç.n.)

²¹ UN Human Rights Council, Resolution 23/1, "The deteriorating situation of human rights in the Syrian Arab Republic, and the recent killings in Al-Qusayr", 29 May 2013, A/HRC/RES/23/1, 19 June 2013, http://ap.ohchr.org/documents/dpage_e.aspx?si=A/HRC/RES/23/1, para. 5.

²² *Ibid.*

Öbür yandan, hükümetler ve terörle mücadelenin kilit organizasyonları Suriye'ye gidip de radikalize olan, savaş eğitimi alan kişilere dair endişelerini ulusal ve bölgesel platformlarda dile getirmeye devam etmektedirler. ABD Ulusal Terörle Mücadele Merkezi direktörü Matthew Olsen'e göre onlar Batı Avrupa'ya ya da ABD'ye küresel cihadist hareketin bir parçası olarak dönebilirler²³. Keza Europol de 2012 "Terörizm Trend Raporu"nda eve dönen savaşçıların eğitim, tecrübe ve bilgilerini uygulama ve Avrupa Birliği içindeki terörist oluşumlarla kontak halinde olma ihtimallerine karşı uyarıda bulunmuştur²⁴. Hollanda da Suriye'den oraya geri dönecek savaşçıları artan bir ilgiyle gündemine almış bulunmaktadır²⁵. Almanya İçişleri Bakanına göre ise öldürmeyi sıradanlaştıran bu savaşçılar, döndüklerinde adeta birer saatli bomba gibi olabileceklerdir²⁶. Yine, Alman ulusal istihbarat teşkilatı başkanı Hans-Georg Maaben; cihadistlerin Almanya'ya döndüklerinde çevrelerinde birer kahraman olarak görülebileceklerini ve duygusal bir saikle insanları terörizme teşvik edebileceklerini dile getirerek, en kötüsünün de onların doğrudan doğruya cihat misyonuyla dönmelerinin olacağını eklemiştir²⁷.

Bütün bunlar ne kadar mümkündür? Geçmiş tecrübelerimiz bize göstermektedir ki, cihadist mücadele asla sadece tek yönlü bir yol üzere cereyan etmemektedir. Bunun bir de dönüşü olacaktır. Her ne kadar savaşçıların önemli bir kısmı oradaki çatışmalarda hayatını kaybetmiş ya da diğer cihat

---

²³ T. Atlas, "Foreign Fighters Flocking to Syria Stirs Terror Concerns" (2013).

²⁴ Europol, Te-Sat 2013: EU Terrorism Situation and Trend Report, 25 April 2013, <https://www.europol.europa.eu/content/te-sat-2013-euterrorism-situation-and-trend-report>.

²⁵ I. Opstelten, "Letter of 13 March 2013 from the Minister of Security and Justice to the House of Representatives of the States General Containing a Summary of the March, 2013 Edition of the Terrorist Threat Assessment for the Netherlands (DTN32)", National Coordinator for Security and Counterterrorism – Ministry of Security and Justice, 13 March 2013, <http://english.nctv.nl/publications-products/TerroristThreat-assessment-Netherlands/index.aspx>.

²⁶ N. Busse, "Diese Leute sind tickende Zeitbomben in Europa", Frankfurter Allgemeine Zeitung, 7 June 2013, <http://www.faz.net/aktuell/politik/inland/im-gespraech-hans-peter-friedrich-csu-diese-leute-sind-tickende-zeitbomben-in-europa-12213789.html>.

²⁷ A.E. Harrod, "European Jihad in Syria", The Investigative Project on Terrorism, 6 September 2013, <http://www.investigativeproject.org/4153/european-jihad-in-syria>.

bölgelerine hareket etmiş olsa da²⁸, elbette bir kısmı da dönüş yolunu seçecektir. Kesin bir bilgi ve sayı vermek mümkün görünmüyor, ancak savaş bölgelerinde terörist eylemlere ve tuzaklara başarıyla angaje olmuş bu kişiler eve dönecektir.

Daha önce savaş bölgelerinde eğitim alıp yahut çatışmaya katılıp da Avrupa'ya geri döndüğünde cihadi terörizm eylemine yeniden bulaşması nedeniyle yargılanıp hüküm giyenlerin oranı 2001-2009 periyodunda yüzde 13 civarındadır²⁹. Veriler çok spesifik değil ve yukarıda açıklanan sebeplerle çoğunlukla dışarıdan temin edilmektedir; ancak başka çalışmalarla da desteklenen bu veriler ve bulgular bize göstermektedir ki çatışma bölgelerindeki cihadist kamplara, okullara veya savaş bölgelerine giden biri, Avrupa'nın genel cihadi terörizm resminde ileride daha güçlü bir pozisyon sağlamaktadır³⁰.

Ayrıca, Thomas Hegghammer'a göre eve dönüş yapanları daha dehşetli operasyonlar yapmaya sevk eden bir nevi "veteran etkisi"ne dair kanıtlar da mevcuttur³¹. Fakat yazara göre hiç kimse şöyle de düşünmemeli: "Dışarı çıkan savaşçılar bir grup olarak daha tehlikelidir, çünkü -bildiğimiz üzere- birçok yabancı savaşçı, ülkesinde eylem yapmak için dönüyor değil."³² Bir-

---

²⁸ Gerçekten, Suriye'deki Hollandalı savaşçıların lideri ve sözcüsü Ebu Fida'nın açıkladığı gibi, Holanda ve Belçika'dan gelen savaşçıların çoğu geri dönmek yerine Esed rejimini devirdikten sonra Filistin mücadelesine yardım etmeyi düşünmektedir. Bkz. S. Batrawi on Abu Fidaa, "The Dutch Foreign Fighter Contingent in Syria", CTC Sentinel 6, no. 10 (October 2013), p. 9, <http://www.ctc.usma.edu/wp-content/uploads/2013/10/CTCSentinel-Vol6Iss10.pdf>.

²⁹ CTC/ICCT Database on Jihadi Terrorists in Europe; E. Bakker, "Characteristics of Jihadi Terrorists in Europe (2001-2009)", in Rik Coolsaet, ed., *Jihadi Terrorism and the Radicalisation Challenge: European and American Experiences* (Surrey: Ashgate Publishing Limited, 2011).

³⁰ Bu konuda bkz. T. van Dongen, "Jihadistisch terroristische aanslagen in de EU, 2004-2011. Onderzoek naar complexiteit, daderkarakteristieken en de relatie daartussen", The Hague Centre for Strategic Studies, No. 11 (2012); T. Hegghammer, "Should I Stay or Should I Go? Explaining Variation in Western Jihadists' Choice between Domestic and Foreign Fighting", *American Political Science Review* (February 2013), http://hegghammer.com/_files/Hegghammer_-_Should_I_stay_or_should_I_go.pdf.

³¹ Hegghammer, dönen savaşçıların bir terörist eylemi 'başarıyla' gerçekleştirme ihtimallerinin ülke içinde yetişen ve çatışma bölgelerine hiç gitmemiş teröristlere göre daha yüksek olduğunu örnekleriyle ileri sürmüştür. Bkz. T. Hegghammer, "Should I Stay or Should I Go? Explaining Variation in Western Jihadists" (2013), p. 11.

³² *Ibid.*

leşmiş Milletler El-Kaide Taliban İzleme Ekibi'nin eski koordinatörü Richard Barret de eve dönen savaşçıların tamamı teröre bulaşacak diye düşünmenin doğru olmayacağını ifade etmiştir³³. Dolayısıyla, Avrupa'ya döndüğünde terörist eylem gerçekleştirebileceklerin miktarı; Bosna, Çeçenistan, Afganistan ve diğer cihad bölgelerinden dönen savaşçılarla birlikte düşündüğümüzde epey az olacaktır. Ama tekrar belirtmeliyiz ki, dönen savaşçılar ve özellikle dönüp de hiçbir suça ve örgüte iştirak etmeden yaşayanlara dair veri eksikliği bir problem olarak önümüzde durmaktadır.

Sonuçta bu mesele nerede bizden uzaklaşacaktır? Biz biliyoruz ki, cihadi terörizm suçundan daha önce mahkum edilmiş olanların önemli bir bölümü bugün dışarıdadır ve bu bazen bir çeşit veteran etkisi sağlamakta ise de çoğunlukla döndükleri ülkelerde herhangi bir eyleme bulaşmadıkları anlaşılmaktadır. Aynı zamanda, insanları Suriye'de savaşmak için evlerinden ayıran motivasyon öncelikle oradaki savaşla ilgili olmasına rağmen, şiddet olgusunun dışı vurumu, muhtemel savaş eğitimi, yeni bir çevre, savaşma tecrübesi ve radikal İslam ile temasa geçme gibi sebepler de geri döndüklerinde bu savaşçıları ve çevresindekileri ilgi odağı yapabilmektedir. Depresyon ve lokal şiddet riskini içeren travmatik stres bozukluğunun çeşitli etkilerini düşününce; gerçek, çok yönlü ve çözümü zor bir tehlike ile karşı karşıya olduğumuzu anlayabiliriz.

En kötü senaryo ise cezaevinde sefililiğe kayan, daha sonra Afganistan ve Pakistan'a giderek oralarda El-Kaide tarafından eğitilen, Cezayir orijinli genç Fransız, Muhammed Merah'ın gerçekleştirdiği türden bir terörist eylemdir³⁴. M. Merah, Mart 2012'de 30 saatlik bir kuşatma sonrası polislerce öldürülerek etkisiz hale getirilinceye kadar Fransız ordusuna ve Yahudi toplumuna mensup 7 kişiyi anti-semitizm ve intikam eyleminde öldürmüştü³⁵.

---

³³ T. Atlas, "Foreign Fighters Flocking to Syria Stirs Terror Concerns" (2013).

³⁴ Bu konuda bkz. See R. Crilly, "Toulouse shooting: 80 French nationals 'training with Pakistan Taliban'", The Telegraph, 21 March 2012, <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/france/9158336/Toulouse-shooting-80-French-nationals-training-with-PakistanTaliban.html>.

³⁵ D. Magnay and S. Vandoorne, "French Killings Suspects Dies Shooting at Police, Authorities Say". CNN, 22 March 2012, http://edition.cnn.com/2012/03/22/world/europe/france-shooting/index.html?_s=PM:EUROPE; "'No contact' with French Shooting

Hatta daha da kötü senaryolar akla gelebilir, mesela Madrid 2004 ve Londra 2005 saldırılarından daha ölümcül ve daha sofistike bir terör saldırısı için yetenekli ve istekli teröristler olabilir bu dönen savaşçılar arasında.

2.1. Yabancı Savaşçılarla Mücadelede Üç Mesele

Dönüş yapan yabancı savaşçıların bu somut, karmaşık ve potansiyel olarak ölümcül nitelikteki tehdidini önlemek isteyen Avrupalı politikacıların önünde üç zorluk bulunmaktadır: Birincisi ve en önemlisi kesin bir risk değerlendirmesi yapmak ya da diğer bir deyişle Suriye'den dönen savaşçıların bir tehlike arz edip etmediklerini tespit edebilmektir. İkinci güçlük de aslında bu ilk meselenin etrafında dönen sorulardır; kim, kiminle, nasıl ve hangi mekanizmalar aracılığıyla bu eylemleri gerçekleştirebilecektir? Bu sorular, muhtemel yabancı savaşçılar veya dönen mücahitler ile ilgili faaliyet gösteren ya da onların Suriye'ye gidişini, gitmişse dönüşünü durdurmaya çalışan sosyo-politik mekanizma ve enstrüman araştırmaları ile ilgilidir. Üçüncü güçlük ise yabancı terörist savaşçı meselesini ulusal ve uluslararası seviyede hukuka uygun bir şekilde ele alabilmektir.

3. Risk Değerlendirme Sorunu

Dört başı mâmur bir risk analizi için iki faktöre ihtiyaç bulunmaktadır: Birincisi, dönüş yapan savaşçılardan kaçının terörist ataklara veya yeni cihadistlerin yetiştirilmesinden, parasal katkıya kadar ne tür radikal eylemlere karışacağına tespit edilmesi; ikincisi de kaçının yeniden toplumsal hayata entegre olmak isteyeceği ve/veya olabileceğidir. Bu ikinci faktör ilki kadar önemlidir, zira topluma yeniden entegre olmak, o toplumdaki korkuların da kaynağıdır çünkü Avrupa'daki hükümetlerin bütün savaşçıları döndüğünde kontrol etme ve gözlemeleme gibi bir mekanizması bulunmamaktadır³⁶.

Suspect", Al Jazeera, 22 March 2012, <http://www.aljazeera.com/news/europe/2012/03/20123214219458757.html>; France 2, "Mohammed Merah and Abdelkader Merah (Shootings in Toulouse, France)", New York Times, 2012, http://topics.nytimes.com/top/reference/timestopics/people/m/mohammed_merah/index.html.

³⁶ T. Altas, "Foreign Fighters Flocking to Syria Stirs Terror Concerns" (2013).

Hükümetlerin ve güvenlik kuruluşlarının en önemli problemlerinden biri Suriye'ye kimlerin gittiğini tespit etmektir. Avrupalı cihatçıların Şengen vizesi ile kolaylıkla Türkiye'ye girebilmeleri ve oradan da sınırı bir şekilde aşarak Suriye'ye geçebilmeleri; savaşa katılanların kimliklerini ve sayılarını kesin olarak tespit edebilmeyi güçleştirmektedir. Bu rakamlar ve kimlikler genellikle gidenlerin aile üyeleri veya arkadaşlarına bıraktığı "hoşça kal" mesajı veya oradan sosyal medya ya da telefon aracılığıyla iletişime geçmeleri sayesinde belirlenebilmektedir.

Ayrıca, yetkili merciler kaç savaşçının döneceği ve nasıl dönecekleri konusunda da yeterli bilgiye sahip değildirler. Öte yandan cihad savaşçılarına ve onların destekçilerine sorarsanız, çoğu dönmeyi planlamamakta, ya orada şehit olmayı ummakta ya da Suriye'de 'zafer' kazandıktan sonra başka cihad bölgelerine gitmeyi düşünmektedirler³⁷. Bu arada yukarıda da belirttiğimiz üzere, geçmişten edindiğimiz bilgi bize bazılarının elbette döneceğini göstermektedir; nitekim dönüş yapan bazı savaşçılara ilişkin kovuşturmalar an itibarıyla devam etmektedir.

Er-geç bu savaşçıların çoğunun döneceğini düşündüğümüzde ise kendilerine, çevrelerine ve ulusal güvenliğe verebilecekleri muhtemel zarar riskini nasıl karşılamak gerekmektedir? Bu soru şu hususların bilinmesini gerektirmektedir:

- Suriye'deki mevcut yabancı savaşçı nüfusu
- Onları ve onları destekleyenleri Suriye'ye çeken sebepler
- Suriye'de nerede, ne yaptıkları ve hedeflerine ulaşip ulaşmadıkları
- Suriye'den geri dönüş yapma sebepleri
- Suriye'den nereye dönecekleri

Bu soruları cevaplamak, konuyla ilgili çeşitli Avrupa hükümetlerinin ve yetkili organlarının şu anda sahip olmadıkları bir bilgi birikimini gerektirmektedir. Bu birikimi sağlayabilmek için sarfedilen yoğun çabaya rağmen, istih-

---

³⁷ Yazarlardan Edwin Bakker'in yabancı savaşçı yetiştirdiği iddia edilen bir 'yetkili' ile yaptığı görüşmeden (The Hague, September and October 2013).

barat kurumları hala kendi ülkelerinden giden savaşçıların nerede ne yaptığından çoğunlukla habersiz durumdadırlar. Genel olarak kaç kişinin Suriye'ye gittiği, kaçının döndüğü veya kaçının öldüğü noktasında da net bir resim ortaya koyabilmiş değillerdir. Yine bu kuruluşlar, giden savaşçıların Suriye'de hangi alt grupta yer aldıklarını, kimin safında dövuştüklerini, daha doğrusu dövüşüp dövüşmediklerini, arka planda destek hizmetinde mi yer aldıklarını, sürecin ilerleyen aşamalarında mı radikalize olduklarını, yoksa orada travmatik bir hal ve hayal kırıklığı içinde mi bulduklarını bilmemektedirler.

Şu halde, doğru-düzgün bir risk değerlendirmesi, gözümüzün kulağımızın bütünüyle Suriye'de olmasını ve oradaki savaşçılar ile buradaki veya dünyanın başka yerlerindeki destekçileri arasındaki iletişimin tespitini ve önlenmesini gerektirmektedir. Buraya kadar ortaya koymaya çalıştığımız kaotik durum, bu amacın gerçekleştirilmesinin çok kolay olmadığını düşündürmektedir. Buna ilaveten, kimyasal silahların kullanımı gibi Suriye özelinde rastlanan diğer politik ve güvenliğe ilişkin meseleler de bu durumun halledilmesini güçleştirmektedir. Açıkça görülmektedir ki, hem uluslararası işbirliği, hem de Suriye'de bilgi paylaşımı yapmaya hazır yerel ve resmi/özel kuruluşlardan teröre karşı olan bölgesel oluşumlara kadar tüm aktörlerin birbiriyle bilgi paylaşımı zaruridir. Aynı zamanda polis ve istihbarat tarafından gözetlenen islamist ya da cihadist internet sitelerinden ve chat/forum sayfalarından da bilgi edinilmesi mümkündür.

Avrupa'nın yabancı terörist savaşçılara ev sahipliği yapan veya yapma riski olan ve de yine bir gün dönüş için son durak olacak ülkelerinde, resmi organlar ile yabancı terörist savaşçıların aileleri, arkadaşları ve sosyal çevresi ile ilişki kurmaya önem verilmeli ve bunu yaparken sadece bu savaşçılar hakkında bilgi edinmek değil, ayrıca önleyici, destekleyici ve topluma yeniden kazandırıcı politikalar da amaçlanmalıdır.

Pek çok Batı Avrupa ülkesinde polis ve sosyal hizmetler, yabancı savaşçıları bünyesinden çıkaran mahalli çevrelerle iyi ilişkiler geliştirmiş olup; bu durum Suriye'ye gitmeyi düşünenleri tespit etmek, dönüş yapanları fark etmek, güvenilir bir risk değerlendirmesi yapmak ve dönenlerin gerekiyorsa topluma entegrasyonunu sağlamak noktalarında son derece sevindirici bir

gelişmedir. Ayrıca bu ilişkiler, kişileri savaşmaya gitmekten vazgeçirme, aileleri bu süreçte destekleme, dönüş yapanların topluma kazandırılması sürecini yakından takip etme ve bu arada yeniden radikalize olmalarını önleme bakımından da çok önemlidir. Ne var ki, Suriye'deki çatışmaya katılmanın ve/veya yabancı savaşçı olgusuna politik destek vermenin ceza hukuku zeminine taşınması, pek çok ülkede ailelerle veya toplumla işbirliği yapılmasını güçleştirmektedir. Her iki durumda da bir lokalizasyonun yabancı savaşçı yetiştirip gönderdiği mi, yoksa onu önlediği mi ya da geri dönmeye zorladığı mı gibi soruların doğru cevaplanması için istihbarat ağı kaçınılmazdır. O halde yabancı savaşçı olgusunu ele almak için şu iki unsur çok kritiktir: Güven ilişkisini tesis etmek ve yetkili merciler ile bu savaşçıların geride bıraktıkları çevre arasındaki işbirliği. Son olarak, başta Müslüman grupların temsilcilerine olmak üzere herkese şunu vurgulamalıyız, ne tek başına bir terörist, ne de yabancı savaşçılar otomatikman ve durup dururken güvenliğe karşı bir tehdit unsuru değildir.

4. Önleme ve Takip Etme Arasında Politik İkilem Sorunu

Yabancı savaşçılar konseptini çözümlerken karşımıza çıkan ikinci güçlük şu temel sorulara cevap ararken çıkmaktadır: Kim, ne yapmak için, kiminle ve kimin gözetimi altında oralara gidiyor? Bu sorun aslında bir siyaset etme sorunudur. Geri dönüş yapan savaşçılara ilişkin olarak cihad örneklerini içeren başarı öyküleriyle mücadele etmek, Suriye'ye gidişin önündeki yasal engelleri artırmak, denetimi güçlendirmek gibi önleyici tedbirlerden, çocukları Suriye'den dönmüş olan ailelere destek olmaya kadar çok çeşitli politik tercihler; yine soruşturma, iade etme, denetim altına alma, psikolojik destek ve danışmanlık sağlama; kalacak bir ev bulma gibi gündelik ihtiyaçlar için maddi yardım temin etme biçiminde çok geniş bir yelpazeden seçilecek yollar bu cevaplara yön verecektir. Bütün bu sorunları aşabilmek için Avrupa çapında alınabilecek tedbirlere dair Avrupa Birliği Terörle Mücadele Koordinatörü Gilles de Kerchove uzunca bir çözüm listesi ortaya koymuştur:

“27 üye devlet olarak bizler ceza kanunlarımızda cihad için savaşmaya gitmeyi veya bu kapsamda eğitim almayı somut bir suç tipi olarak düzenlemenin imkânları üzerine çalışmaktayız. Sadece nasıl ve hangi noktada incele-

meye ve soruşturmaya başladığınızda dair tecrübelerinizi paylaşın. (Bu arada soruşturma başlığı altında Gilles de Kerchove sadece yabancı savaşçılara özgü olarak ortak bir soruşturmacı takımı/grubu oluşturulmasının çok yararlı olacağını da ifade etmiştir³⁸) Cezai müeyyideler ile idari tedbirler arasında bir denge kurmalıyız. Mal varlığının dondurulmasına karar verebilirsiniz. Radikal din adamlarını ülkenizden sınır dışı edebilirsiniz. Kamu menfaatini düşünerek hareket etmeyi seçebilirsiniz. Bütün bunlar cezai olmayan yaptırımlardır, fakat etkili olabilecektir. Dolayısıyla bunları tartışmak zorundayız. Nitekim, Avrupa Birliği'nin polisiye işbirliği kuruluşlarından Eurojust'tan bu konularda belirli soruşturmaları olan savcılarını bir araya getirmesini en iyi uygulamaları derleyerek bize ceza politikası açısından somut önerilerle dönmesini istedik.”³⁹

Bu pasajdan anlaşılacağı üzere, bölgesel, ulusal, Avrupa Birliği⁴⁰ seviyesinde ve de uluslararası düzeyde bu konunun ele alınması için her üç aşamada

---

³⁸ Bkz. “Interview with Gilles de Kerchove, EU Counter-Terrorism Coordinator”, Eurojust News, Issue No. 9, June 2013, http://eurojust.europa.eu/doclibrary/corporate/newsletter/Eurojust%20News%20Issue%209%20%28June%202013%29%20on%20joint%20investigation%20teams/EurojustNews_Issue9_2013-06-EN.pdf, p. 2.

³⁹ G. De Kerchove, EU Counter-Terrorism Coordinator Statement on Foreign Fighters, Brussels: Council of the European Union, 30 May 2013, <http://tvnewsroom.consilium.europa.eu/event/justice-and-home-affairs-council-june-2013/eu-counter-terrorism-coordinatorstatement-on-foreign-fighters>, 00.03.45'ten itibaren izlenebilir. Bu konuda ayrıca Avrupa Birliği Terörizmle Mücadele Koordinatörü ile yakın ilişki içindeki Avrupa Konseyi'nin ve Avrupa Birliği Dış Eylem Servisi'nin “terörle mücadele perspektifinden - Suriye özelinde- yabancı savaşçılar ve dönüş yapanlar” üzerine notuna bakılabilir; 9946/13, Brussels, 28 May 2013, <http://www.statewatch.org/news/2013/jul/eu-council-terr-coordinator-syria-9946-13.pdf>, para. 14: “Eurojust'ın halen devam eden (yabancı savaşçılar ve özellikle de üye ülkelerin mevzuatının yeterliliği, ceza siyasetindeki yansıması, idari tedbirlerin uygulanması ve inceleme/soruşturmalarda bilgi alışverişi) konusundaki çalışmasının sonuçlarını içeren raporunu sunması ve somut tavsiyelerini paylaşması için Kasım ayı itibarıyla Konsey ile paylaşmak üzere davet edilmesi.”

⁴⁰ Avrupa Birliği açısından, halen bu meseleye koordineli bir şekilde tavır almak için çalışıldığını, fakat bu çalışmaların henüz tohumunun yeni atıldığını ayrıca ifade etmek gerekmektedir. Yine de Kerchove tarafından da önerildiği üzere Avrupa Konseyi tedbirlerin artırılması için düğmeye basmış; özellikle önleyici (örneğin Avrupa Birliği Radikalizasyon Farkındalık Ağı kapsamında da tartışıldığı üzerinde yabancı savaşçıların yaşadıkları hayal kırıklığı öyküleri üzerinden söylem oluşturmak) ve cezai olmayan (örneğin Schengen Bilgi Sistemi -SIS- veya Avrupa Birliği Yolcu İsim Kayıtları sistemi -PNR- gibi vasıtalarla yabancı savaşçıların güzergahını denetlemek ve de Terörizmin Finansmanı İzleme Programı -TFTP- gibi yöntemlerle teröristlerin yolculuğuna ilişkin ödemeleri izlemek) uygulamalar üzerinde durulmaya başlanmıştır. Bkz. European Commission, “Joint Communication to

da (öncesinde, esnasında ve sonrasında) birçok aktör rol almaktadır; ancak sorun şu ki, kimin bu faaliyetlere liderlik ve öncülük edeceği belirsizdir.

Önleyici tedbirlere gelince, bunları kimin yapacağı ve hangi kurumun gözetiminde yapılacağına dair yönetsel sorun, büyük ölçüde hedef gruplara ilişkin yaklaşıma göre değişecektir. Savaşmak için ülkeden çıkış yapma riski bulunan bireyleri merkeze alan bir politika; yerel otoriteler, istihbarat, polis, sivil toplum kuruluşları, dini büyükler ve daha önce çocuğu cihada gitmiş olan aileler tarafından hep birlikte yürütülmelidir. Sürece doğrudan müdahale ise sosyal çevre, aileler, muhtemel yabancı savaşçılar arasındaki iletişim üzerinde ve elbette mücahidlerin bizzat kendisine karşı gerçekleştirilecektir. Bu müdahalenin biçimi, pasaportlara el koyma tedbiri uygulamak ya da dışarıdaki bir iç savaşa katılmayı cezalandırmak gibi sert hukuki tedbirlerden, ilgilinin ailesi ve çevresi ile işbirliği ve iletişim içinde olmak tarzındaki soft yaklaşımlara kadar çeşitlilik gösteren güzergahlar sunacaktır. Hedef kişilere ya da gruplara çelişkili mesajlar göndermek, çatışmaya katılma sürecini hızlandırabilir, bu nedenle önleyici tedbirlerin koordineli bir şekilde ilerlemesi ve hangi kişi ya da kurumun hangi nedenle bu işi üstleneceğinin açıkça ortaya konulması gerekmektedir. Bunun yanı sıra, hukuki sürecin başarılı yürümesi için de koordinasyon şarttır. Mesela Suriye'deki savaşa katılmayı cezalandıran bir devletin toplum içindeki muhtemel bilgi kaynakları da kuruyabilir, çünkü insanlar bu işbirliğinden sonra tutuklanma veya özel hayatının izlenmesi gibi sonuçlara maruz kalacaklarını düşünebilirler. Bu gibi durumlarda, bireylerle veya sosyal çevre ile irtibatın resmi organlardan ziyade gönüllü özel kurumlarca yapılması yararlı olacaktır.

Dönüş yapan savaşçılardan potansiyel terör tehlikesi taşıdığı düşünülenler için, 'ne' ve 'kim' sorularını cevaplamak biraz daha basittir. Birçok Avrupa ülkesinde, riskli görünen kişiler emniyet veya savcılıkça takibat altına alınacaktır. Bu kişiler, Avrupa Birliği Terörle Mücadele Strateji belgesinde

---

the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Towards a Comprehensive EU Approach to the Syrian Crisis", Brussels, 24 June 2013, JOIN(2013) 22 final, http://eeas.europa.eu/statements/docs/2013/130624_1_comm_native_join_2013_22_communication_from_commission_to_inst_en_v10_p1_7332751.pdf, pp. 8-9.

“takip” başlığı altında belirtilen politika ve tedbirlerin tüm biçimleriyle karşılaşılabileceklerdir. Bu kapsamda muhtemel uygulama ve işlemler şunlar olabilir: potansiyel teröristleri veya Suriye'deki terörist organizasyonlardan birine katılmış olanları soruşturmak; hazırlık hareketlerini, seyahati ve iletişimi engellemek; destekleyici örgütsel bağları deşifre ederek kesmek; bağış ve yardım kanallarını tespit edip durdurmak; terörist eylem yapmakta kullanılan belli materyallerin ticaretini yasaklamak ve -en zoru- onları adaletin önüne getirmek⁴¹. Muhtemel terörist olarak görülen kişiler bakımından kim, kimin gözetiminde işe koyulacak soruları birlikte düşünölmelidir. Bununla birlikte yasal ve pratik güçlüklerin varlığı da yadsınamaz. Avrupa'da ulusal ve yerel otoriteler, bilgiyi toplamak ve analiz etmek ile potansiyel teröristleri takip etmek ve soruşturmak için gerekli enstrümana ve kapasiteye sahip midir? Yabancı savaşçılarının sayısındaki artış, bunlarla mücadele etme yeterliliğine dair kuşkuları da artırmaktadır. Çoğu ölkede terörle mücadele sahasında faaliyet gösteren hükümet kurumları bütçe açığı vermektedir.

Toplum için bir tehlike arz etmediği düşünölen eski savaşçılar hakkında hangi kurumun hangi rolü üstleneceği sorusunun cevabını bulmak ise çok kolay değildir. Ve tabii ki bu bağlamda ne yapılacağı da cevabı zor bir sorudur. Kuşkusuz, eski teröristlerin yeniden topluma kazandırılması için giderek gelişen bir literatür bulunmaktadır⁴², fakat yabancı savaşçılarının ve özellikle döndükten sonra ekstremizmden uzak duranların entegrasyonu konusundaki bilgi birikimimiz çok sınırlıdır. Yine de, yetkili kurumların ve konuyla ilgili özel kuruluşların ödünç alıp yararlanabileceği literatür, bazı yönlerden şimdiki durumumuza benzer şekilde yabancı savaşçı olgusunu tecrübe etmiş coğrafyalardan temin edilebilir. Afganistan, Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Kolombiya ve Bosna-Hersek gibi ölkelerde eski savaşçılarının silahı ve çatışma göcünü bırakması ile topluma entegrasyonu konularında hatırı sayılır miktarda çalışma

---

⁴¹ Örneğin “The European Union Counter-Terrorism Strategy: Prevent, Protect, Pursue, Respond”, 14469/4/05 REV 4, Brussels: Council of the European Union, 30 November 2005, <http://register.consilium.eu.int/pdf/en/05/st14/st14469-re04.en05.pdf>.

⁴² Bu konuda bkz. T. Veldhuis, “Designing Rehabilitation and Reintegration Programmes for Violent Extremist Offenders: A Realist Approach”, ICCT– The Hague Research Paper, March 2012, <http://www.icct.nl/download/file/ICCT-Veldhuis-Designing-Rehabilitation-ReintegrationProgrammes-March-2012.pdf>.

bulunmaktadır⁴³. Gerçi bu çalışmaların önemli bir kısmı kendi ülkesinde savaşmış olanları hedeflemektedir, ama bu kaynaklardan sağlanacak sosyo-psikolojik ve ekonomik meselelere dair önemli hisseler Avrupa'nın güncel "dönüş yaban yabancı savaşçılar" sorununa da uygulanabilir. Yine son yıllarda Irak, Afganistan ve diğer askeri operasyonlar için uzun süre çatışma bölgelerinde kalan askerlerin sivil hayata entegrasyonuna ilişkin Amerika'da ve bazı Avrupa ülkelerinde yapılmış olan çalışmalar da Suriye sonrası veteranların karşılaşılabilecekleri problemlerin çözümüne ilişkin çalışmalara ciddi bir katkı sağlayacaktır⁴⁴. Söz konusu çalışmalarda özellikle savaş sonrası sendromu ve travmatik davranış stres bozukluğu konularında çok değerli bilgiler bulunabilir.

Yetkili merci meselesi, bazı Avrupa ülkeleri⁴⁵ bakımından yabancı savaşçı konusunun politize olmasından da etkilenmektedir. Bu durum, açıkça destek bekleyen bu süreçteki aktörlerin işini güçleştirecektir. Geri dönüş yapan savaşçıların silahı ve cihadı bırakmasını kızgınlıkla ya da ihanet suçlamasıyla karşılayıp tehditte bulunan küresel cihadın bölgesel ya da ulusal temsilcileri de bir başka ciddi problem olarak karşımızda durmaktadır. Hatta, bu temsilcilerin/temsilci oluşumların, Suriye'den dönen savaşçıları güvenli evlerde iskan ederek, bir propaganda aracı olarak kullandıkları, bu yolla mücahid adayı gençleri de motive ettikleri de bilinmektedir.

5. Hukuki Sorun: "Uluslararası Suç" Üzerinden Soruşturma Yapmak

Yabancı savaşçıların gidişini ve dönüşünü ele almak noktasında karşımıza çıkan üçüncü blokaj hukuki mekanizmaların nasıl işletileceği sorunsalıdır.

---

⁴³ J. Schulhofer-Wohl and N. Sambanis, "Disarmament, Demobilization, and Reintegration Programs: An Assessment", Research Report. Sweden: Folke Bernadote Academy Publications, 2010,

http://faculty.virginia.edu/j.sw/uploads/research/Disarmament,%20Demobilization,%20Reintegration%20Programs_%20An%20Assessment.pdf.

⁴⁴ Bu konuda bkz. E. Kamp, "Zingeving na de missie", Militaire Spectator 4 (2013), pp. 198-207; N. Sayer et. al, "Reintegration Problems and Treatment Interests Among Iraq and Afghanistan Combat Veterans Receiving VA Medical Care", Psychiatric Services 61, No. 6 (June 2010); C.W. Hoge et. Al., "Combat Duty in Iraq and Afghanistan, Mental Health Problems, and Barriers to Care", The New England Journal of Medicine 351 (July 2004), pp. 13-22, <http://www.nejm.org/doi/full/10.1056/NEJMoa040603/>.

⁴⁵ Yabancı savaşçı konusunun giderek manşet olduğu, politikanın merkezinde ve tartışmaların odağında bulunduğu Hollanda ve Belçika bu ülkelerden ikisidir.

Çatışma bölgelerinde ithal mücahidlerin bulunması yeni bir fenomen değilse de, üçüncü ülkede savaşa dahil olanların soruşturulmasına dair elimizde çok az örnek bulunmaktadır. İşte bu bölümde Suriye'deki çatışmaya katılan savaşçıların bu eylemleri ve özellikle orada işledikleri iddia edilen uluslararası suçları nedeniyle cezai sorumlularının olup olmayacağı ve bunun nasıl yapılacağı konularını değerlendireceğiz.

Dönüş yapan yabancı savaşçıların toplum güvenliği ve huzuru için risk taşıdıkları hususu uluslararası hukuki metinlerin gündeminin dışındadır. Bu riskle baş edebilmek için gerekli hukuki süreçler de uluslararası seviyede ele alınmaz. Öte yandan, yabancı savaşçılara isnad edilebilecek suçlar; terörizm, insanlığa karşı suçlar ve soykırım gibi uluslararası suçları da içerebilecektir. Bu suçlar üzerinde tek tek duracağız, ancak ondan önce belirtmeliyiz ki, Suriye'yi kuşatan toz bulutu içinde kimin hangi suçu işlediğini bulup çıkarmak çok zor görünmektedir. Yine de, "ilk YouTube savaşı" olarak isimlendirilen bu çatışma sürecinde tarafların eylemlerini kameraya alıp sosyal medyada paylaşımları⁴⁶ nedeniyle vâkif olduğumuz bu kayıtlar cezai bir soruşturmanın başlatılması için yeterli bulgu olarak kabul edilmelidir⁴⁷.

5.1 Savaş Suçları

Suriye'deki çatışma, uluslararası insan hakları hukukunun uygulanabileceği bir silahlı iç çatışmadır⁴⁸. Artık genel kabul gören görüşe göre uluslara-

---

⁴⁶ Bkz. A. Erkul, M. Oeyen and K. Vidal, "Syriëstrijders begaan oorlogsmisdaden", De Morgen, 8 June 2013, <http://www.demorgen.be/dm/nl/990/Buitenland/article/detail/1648206/2013/06/08/Syriestrijders-begaan-oorlogsmisdaden.dhtml>.

⁴⁷ Bkz. "Ook Nederlands onderzoek naar video van onthoofding", De Morgen, 7 June 2013, <http://www.demorgen.be/dm/nl/990/Buitenland/article/detail/1647974/2013/06/07/Ook-Nederlands-onderzoek-naar-video-vanonthoofding.dhtml>. Ayrıca bkz. "UN human rights chief urges Syrian rebels to end abuses after gruesome video hits Internet", Birleşmiş Milletler Haber Merkezi, 14 May 2013, <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=44907#.UnGVv51gVox>: "Birleşmiş Milletler İnsan Hakları şefi bugün internete düşen bir videoda görülen Suriye askerlerinin parçalanarak öldürülmesi eylemlerinin gerçekten büyük bir zulüm olduğunu ifade ederek silahlı muhalif güçlere bu gibi vahşi cinayetlere bir son vermesini hararetle ikaz etti."

⁴⁸ "Syria: Applicable International Law", Rule of Law in Armed Conflicts Project, 13 July 2012, http://www.genevaacademy.ch/RULAC/applicable_international_law.php?id_state=211

rası insan hakları hukukunu ciddi şekilde ihlal edici bir niteliği olan savaş suçları, yalnızca ülkelerin birbiriyle yaptıkları savaşlarda değil, bir ülkenin kendi içindeki savaşta da işlenmiş olabilir⁴⁹. Örneğin, 122 devlet tarafından onaylanmış bulunan Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Statüsü'ne göre, savaş suçu iddiası, uluslararası karakterde olmayan çatışmalar kapsamında da; "12 Ağustos 1949 tarihli Cenevre Sözleşmesi'nin 3. maddesine yönelik - çatışmanın tarafı olmayan, hatta silahlı kuvvetler mensubu olsa bile silahını bırakıp teslim olmuş kişilere karşı yapılan yaralayıcı, öldürücü, hürriyetlerini bağlayıcı- her türlü ciddi ihlal"⁵⁰ ve de "uluslararası karakterde olmasa bile bir silahlı çatışma esnasında uluslararası belgelerle öngörülen hukukun ve insani değerlerin ciddi ihlali"⁵¹ savaş suçu olarak kabul edilmelidir. Nitekim

---

⁴⁹ J.M. Henckaerts and L. Doswald-Beck, Customary International Humanitarian Law, Volume I: Rules, Cambridge University Press: Cambridge 2005, <http://www.icrc.org/eng/assets/files/other/customary-international-humanitarian-law-i-icrc-eng.pdf>, Rule 156 (p. 568).

⁵⁰ Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü'nün 8/2-c maddesi şu şekildedir: "Uluslararası olmayan bir silahlı çatışmada, 12 Ağustos 1949 Cenevre Sözleşmeleri'nin müşterek 3. maddesinin ciddi ihlalleri; yani, çatışmalarda aktif olarak yer almayan kişilere, silahlarını bırakmış silahlı kuvvetler mensupları dahil hastalık, yaralanma, tutulma veya herhangi bir nedenle çatışma dışı kalmış (hors de combat) kişilere karşı işlenen aşağıdaki fiiller: i) Yaşam hakkına ve kişiye karşı şiddet, özellikle her türlü öldürme, sakat bırakma, zalimane muamele ve işkence; ii) İnsan onuruna hakaret eden, özellikle aşağılayan ve küçük düşürücü davranışlar; iii) Rehin alma; iv) Kanunu ve doğal hâkim ilkelerine göre kurulmuş bağımsız bir mahkeme kararı olmadan cezalandırma ve infaz."

⁵¹ Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü'nün 8/2-e maddesi şu şekildedir: "Mevcut uluslararası hukuk çerçevesinde, uluslararası nitelikte olmayan ancak silahlı çatışmalarda uygulanabilir hukukun ve teamüllerin diğer ciddi ihlalleri; yani aşağıdaki eylemlerden herhangi biri: i) Çarpışmalarda doğrudan yer almayan sivillere karşı veya sivil nüfusa karşı kasten saldırı düzenlenmesi; ii) Uluslararası hukuka uygun bir şekilde Cenevre Sözleşmelerinin ayırt edici amblemlerini kullanan personele, malzemeye, tıbbi birimlere ve nakliye araçlarına kasten saldırı düzenlenmesi; iii) Silahlı çatışma hukukuna göre, sivillere ve sivil nesnelere sağlanmış korumaya hak kazanmaları şartıyla, Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'ne uygun bir şekilde insani yardımda veya barış gücü görevinde bulunan personele, tesislere, malzemeye, birimlere veya araçlara karşı kasten saldırı düzenlenmesi; iv) Askeri amaçlı olmaması koşuluyla dini, eğitim, sanat, bilim veya hayır amaçlarıyla kullanılan binalara, tarihi eserlere, hastanelere ve hasta ve yaralıların toplandığı yerlere bilerek saldırı düzenlenmesi; v) Saldırı sonucu ele geçirilmiş olsa dahi, bir kenti ya da yeri yağmalama; vi) 7.maddenin 2(f) paragrafında tanımlandığı gibi ırza geçme, cinsel köleleştirme, fahişeliğe zorlama, hamileliğe zorlama, kısırlaştırmaya zorlama veya Cenevre Sözleşmeleri'ni ciddi şekilde ihlal eden diğer cinsel şiddet çeşitlerine başvurulması; vii)

Ekim 2013'te İnsan Hakları İzleme Örgütü "ikili görüşmeler, bölgede yapılan incelemeler ve muhaliflerin ifadeleri ile video kayıtlarından toplanan" deliller ışığında 5 karşıt grubun "savaş suçu işlediğine dair spesifik olaylar" bulunduğunu rapor etmiştir⁵².

Fakat, Uluslararası Savaş Suçları Mahkemesi nezdinde henüz Suriye'deki duruma ilişkin bir soruşturma veya kovuşturma başlamadığına göre⁵³, bu mesele iç savaşta insanlık suçlarını da kendi mevzuatında savaş suçu olarak düzenlemiş olan devletlerin kendi ülkelerinde yapacakları soruşturma ve yargılama ile ele alınabilecektir. Kızıl Haç "Uluslararası Geleneksel İnsan Hakları Hukuku" tezine göre devletlerin kendi vatandaşlarınca veya silahlı güçlerince ülke içinde ya da dışarıdaki bir silahlı çatışma bölgesinde işledikleri savaş suçlarını soruşturmasını gerektiren, hem ulusal hem de uluslararası silahlı çatışmalara uygulanabilecek nitelikteki uluslararası

---

15 yaşından küçük çocukların, ulusal silahlı kuvvetlere çağırılması, askere alınması veya çatışmalarda aktif olarak kullanılması;

viii) Çatışmadan kaynaklanan nedenlerden dolayı, sivillerin güvenliği veya askeri nedenler gerektirmedikçe sivillerin yer değiştirilmesi talimatı verilmesi; ix) Karşı tarafın savaşçıları haince öldürme veya yaralama;

x) Merhamet gösterilmeyeceğini ilan etme; xi) Karşı tarafın hâkimiyeti altında bulunan kişilerin tıp, diş veya hastane tedavisi gerekliliği olmadan, kişisel çıkarlarına aykırı bir şekilde ölüme yol açabilecek veya sağlığı ciddi tehlikeye düşürebilecek nitelikte tıbbi veya bilimsel deneylere tabi tutulması veya fiziksel sakatlanmaya maruz bırakılması; xii) Savaşın gereklilikleri elkoymayı veya imha etmeyi zorunlu kılmadıkça düşman mallarının imha edilmesi veya bu mallara el konulması."

⁵² Human Rights Watch, "You Can Still See Their Blood". Executions, Indiscriminate Shootings, and Hostage Taking by Opposition Forces in Latakia Countryside, 2013, http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/syria1013_ForUpload.pdf, p. 5. Bu beş muhalif grup, Şükür El-Şam, İŞİD, Şabat El-Nusra, Ceys-ul Muhacirin vel-Ensar ile Ahrar el-Şam olarak ifade edilmiştir.

⁵³ Bunun olabilmesi için Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne yönelik ihbar niteliğinde bir karar alması gerekirdi (Suriye'nin Mahkeme'nin yargı yetkisini kabul ettiğine dair bir bildirimde bulunma ihtimalini ya da Mahkeme'nin yargı yetkisini tanıyan devletlerden birinin Suriye'de savaş suçu işlediğine dair bir soruşturma açılmasını beklemeksizin sadece bu olaya özgü olarak Mahkeme'nin yargı yetkisine dayanarak). Şunu da belirtmekte yarar var ki, Uluslararası Kamu Hukuku ve Politika Grubu, Suriye'deki uluslararası insan hakları ihlallerine dair muhtemel bir yargılama için şimdiden bir taslak hazırlamış durumdadır. Taslağı incelemek için bkz. Chautauqua Blueprint for a Statute for a Syrian Extraordinary Tribunal to Prosecute Atrocity Crimes, Public International Law and Policy Group (October 2013), <http://publicinternationallawandpolicygroup.org/wp-content/uploads/2013/09/Chautauqua-Blueprint1.pdf>.

geleneksel hukuk kuralları bulunmaktadır⁵⁴. Bu demektir ki, mahkemelerin yargı yetkisi belirlenirken bazen mülk ilkesi, bazen de faile göre şahs ilkesi geçerli olacaktır. Şayet ne mülk ilkesi (yer yönünden yetki), ne de şahs ilkesi (failin vatandaşlığı yönünden yetki) kuralları işletilebiliyorsa; “evrensellik” ilkesi, devletleri savaş suçlarını araştırmaya ve gerektiğinde şüphelileri soruşturmaya sevk edebilecektir⁵⁵ (tabi bu konsept sadece uluslararası silahlı çatışma bağlamında uygulanabilir⁵⁶).

Şunu da ifade etmek gerekir ki, terörist eylemleri de uluslararası insan hakları hukukunun ciddi ihlalleri (savaş suçları) içinde mütalaa etmek gerekir. Örneğin, Uluslararası Savaş Suçları Mahkemesinin savaş suçları listesine göz attığımızda (50 ve 51 numaralı dipnotlara bakınız), rehin almanın, sivil halka veya çatışmanın tarafı olmayan kişilere karşı doğrudan saldırıların savaş suçu kapsamında soruşturulabileceğini görmekteyiz⁵⁷.

5.2 İnsanlığa Karşı Suçlar

Çatışma bölgelerine giden yabancı savaşçıları soruşturmaya konu edebilmek için elverişli diğer bir isnat da -bir savaş olsun/olmasın uygulanabilecek olan- insanlığa karşı suç iddiasıdır. Adam öldürme, tutsak etme veya uluslararası hukukun temel değerlerini ihlal edici nitelikteki hareket serbestisinin çiğnendiği diğer eylemler; işkence ve bunun gibi fiziki ya da mental sağlık üzerinde onulmaz eza veya acıya yol açan insanlık dışı fiilleri “yaygın ya da sistematik bir biçimde sivil halka karşı işlenen eylemler bütünü” bir parçası olarak kasten işleyen kişi insanlığa karşı suç işlemiş kabul edilmelidir⁵⁸. Bu noktada İnsan Hakları İzleme Örgütünün yukarıda bahsettiğimiz raporunda bulunan şu kısmın altını çizmeliyiz: “*İnsan Hakları İzleme Örgütü*

---

⁵⁴ J.M. Henckaerts and L. Doswald-Beck, Customary International Humanitarian Law, Volume I: Rules, Cambridge University Press:Cambridge 2005, <http://www.icrc.org/eng/assets/files/other/customary-international-humanitarian-law-i-icrc-eng.pdf>, Rule 158 (p. 607).

⁵⁵ Bkz. ibid., Rule 157 (p. 606) and Rule 158 (p. 607).

⁵⁶ Bkz. ibid., Rule 158 (p. 607).

⁵⁷ Ayrıca bkz. J.D. van der Vyver, “Prosecuting terrorism in international tribunals”, Emory International Law Review, Vol. 24, Issue 2 (2010), pp. 540-541.

⁵⁸ UCM Roma Statüsü’nün 7/2. maddesi.

tarafından toplanan kanıtlar; 4 Ağustos'ta ve sonrasında adam öldürme, rehin tutma ve muhalif güçlerce işlenen diğer istismarlar insanlığa karşı işlenen suçların miktarındaki artışı göstermektedir. Bu suçların geniş ölçeği ve organize karakteri bize bunların insanlığa karşı suç işleme yönündeki kararlı ve sistematik eğilimin birer parçası olduklarını işaret etmektedir.”⁵⁹

5.3 Soykırım

Suriye'deki çatışmanın hizipsel karakteri, bazı eylemleri soykırım olarak tasnif etmemize bile neden olabilir. Bilindiği üzere soykırım; etnik, ırki, ulusal ya da dini bir grubun tamamını veya bir kısmını ortadan kaldırmak niyetiyle, sözkonusu grubun mensuplarını öldürmek ya da akıl veya beden sağlığını ciddi şekilde bozmak ve bu doğrultudaki diğer eylemler olarak ortaya çıkabilmektedir⁶⁰. Bu çerçevede Suriye'de olan bitene baktığımızda şu tespiti nakledebiliriz: *“Sünni grupları desteklemek için civardan Suriye'ye ciddi bir silah ve savaşçı akışı olmaktadır. Ayrıca YouTube ve Facebook'ta halen isyancı grupların elinde olan Alevilerin, Hristiyanların, Kürtlerin ve seküler grupların katledilmesini öneren paylaşımları düşünelim. Bu materyaller, çocukları ve gençleri hedef alan soykırım propagandası videoları ve sadece onların dini görüşünü paylaşmadığı veya başka bir kültürel kimliğe ait olduğu için öldürülenlerin görüntüleri isyancıların soykırım niyetini yeterince ortaya koymaktadır.”⁶¹*

5.4 Terörizm

Terörizmin uluslararası genel kabul görmüş kesin bir tanımı bulunmasa da, uluslararası metinlerden yola çıkarak yabancı savaşçıların terör suçu kapsamında soruşturulması mümkündür. Nitekim, 30 Mayıs 2013'te Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, El Kaide ve onunla ilişkili kişi ve oluşumları

---

⁵⁹ HRW, “You Can Still See Their Blood” (2013), p. 95.

⁶⁰ UCM Roma Statüsü'nün 6. maddesi. Bir grubun orta kalkması için kısırlaştırma gibi “diğer eylemler” tabiri ise muhtemelen Suriye için çok geçerli değildir.

⁶¹ Bkz. Human Rights Investigations, “Is Obama supporting genocide in Syria?”, 2 September 2013, <http://humanrightsinvestigations.org/2013/09/03/obama-supporting-genocide-in-syria/>.

içeren ve mal varlığının dondurulması, seyahat yasağı ve silah ambargosu gibi yaptırımları öngören kara listesine El Nusra Cephesi'ni de dahil etmiştir⁶². El Nusra'nın kara listeye girmesi idari bir tasarruftur ve elbette bireylerin cezai statüsü doğrudan doğruya etkilemez, ancak El Nusra'ya katılan yabancı savaşçılar için El Kaide ve terörizm bağlantısını ispat etmek daha kolay olacaktır. Konu terörizm olunca, devletlerin yapması gereken şey şüpheliyi soruşturmak ya da talep eden devlete iade etmekten ibarettir. Nitekim Birleşmiş Milletler 1373 sayılı (2001)⁶³ kararında:

“Bütün devletlerin: (...) c) Terörist eylemlere malî kaynak sağlayanlara, örgütleyenlere, destekleyenlere veya bu eylemleri işleyenlere ya da faillerine yataklık edenlere sığınma hakkını vermeyi reddetmesi; (...) e) Terörist eylemlere mali kaynak sağlayan, örgütleyen veya terörist eylemleri işleyen, iştirak eden ya da onlara destek veren her şahsı adalet önüne çıkartması ve bu şahıslara karşı alınabilecek önlemler haricinde, bu terörist eylemleri ulusal mevzuatta vahim suç haline getirerek, öngörülen cezaların bu eylemlerin vahameti ölçüsünde olmasına dikkat etmeleri (...).” buyurulmuştur⁶⁴.

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Terörle Mücadele Komitesi'ne göre bu karar, nerede işlenmiş olursa olsun terör suçları bakımından devletlere soruşturma ve yargılama yükümlülüğü getirmektedir. Bu tedbir, her bir devleti yargılama ya da başka bir devlete iade etme yetkisine sahip kılmakla teröristlerin kaçacak yerinin olmamasını temin etmeyi amaçlamaktadır⁶⁵. Dolayısıyla bu bağlamda bir cezai soruşturma süreci başlayabilecek, ancak

⁶² Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 2083 (2012) sayılı kararının 1. paragrafında da öngörülmüştür. Bkz. UN Security Council, “Security Council Al-Qaida Sanctions Committee Amends Entry of One Entity on Its Sanctions List”, SC/11019, 30 May 2013, <http://www.un.org/News/Press/docs/2013/sc11019.doc.htm>.

El Kaide ve ilgili kişi ve kuruluşları konu edinen bu karar, 1267 (1999) and 1989 (2011) sayılı BM kararlarını teyid ve takip etmektedir.

⁶³ Metinde 2011 olarak belirtilen tarih hatalı olduğundan doğrusu yazıldı. (ç.n.)

⁶⁴ Birleşmiş Milletler 1373 (2011) sayılı 28 Eylül günlü kararı, 2/c ve e maddeleri.

⁶⁵ Birleşmiş Milletler 1373 (2001) sayılı kararının uygulanmasında ortaya çıkan sorunları gidermek için kurulan Terörle Mücadele Komitesi başkanının tespitlerine dair: Annex of UN Doc. S/2004/70 of 26 January 2004), p. 6. Terörle Mücadele konseptinde “soruşturma yahut iade etme” üzerine daha fazla bilgi için bkz. C. Paulussen, “Impunity for international terrorists? Key legal questions and practical considerations”, ICCT Research Paper, April 2012, <http://www.icct.nl/download/file/ICCT-Paulussen-Impunity-April-2012.pdf>.

terör suçunun uluslararası bir tanımı olmadığından bunun için ulusal mevzuata bakmak gerekecektir.

Sonuç ve Tavsiyeler

Suriye'de bulunan veya Suriye'den dönüş yapan yabancı savaşçılar konusu, hayli karmaşık ve dinamik bir sorundur. Bu sorun geçtiğimiz sene katlanarak büyüdü, Yukarıda belirtildiği üzere, Suriye'deki ve yabancı savaşçıların Avrupa'da temas halinde olduğu sosyal çevrelerdeki mevcut durum karşısında, bu gidişlerin bir kısa vadede son bulacağına dair hiçbir işaret yoktur. Bu durum aynı zamanda Avrupa'ya dönecekler için de az da olsa geçerlidir.

Yabancı savaşçılar sorunsalına Avrupa çapında kapsamlı bir yaklaşımda bulunmayı öneren seslerin yükselmesine rağmen, harmonize bir karşılık verilmiş değildir. Bu çalışmada da görüldüğü gibi, pasaporta el koymak ve vatandaşlık koşullarının ağırlaştırması gibi sert politikalarından, gidenlerin aile ve arkadaşlarıyla yakın ilişki içine girmek gibi ılımlı yaklaşımlara kadar bir dizi önlemler devletler münferiden hayata geçirmiş durumdadır. Hatta bazı ülkelerde doğrudan doğruya son gelişmeleri ve yabancı savaşçıları merkeze alan adımlar atılmıştır (örneğin artan terörizm tehlikesine karşı Fransa ve Hollanda'da 2012 yılında yeni 'terörle mücadele kanunu' düzenlendi). Yine hem ulusal hem de uluslararası terörle mücadele kapsamında mevcut kanunlarda değişiklik yapıldığı ya da bir şekilde harekete geçildiği görülmektedir (Hollanda'da yabancı savaşçılara soruşturma açılması, İspanya'da Fas'taki radikallerle şüpheli iletişimde bulunan kişilerin tutuklanmaları, İngiltere'de - Suriye'deki adam kaçırma olayları nedeniyle- soruşturma başlaması ve İtalya'da insan kaçakçılığı suçundan yapılan tutuklamalar). İlginç bir şekilde Belçika, en çok yabancı savaşçı gönderen ülkelerden biri olmasına rağmen Suriye'de savaşmak için ülkeden ayrılmayı suç olarak düzenlemek veya pasaportlarına el koymak gibi sert tedbirleri hiç gündemine almamış durumdadır.

Bu çalışma, yabancı savaşçıları, hatta besbelli terörist olan bir kimseyi bile, kategorik olarak bir 'tehdit' olarak göstermek eğiliminde olmamıştır. Elbette bunu düşünürken, yabancı savaşçıların sadece Suriye için bir mesele teşkil ettiklerini, Avrupa için potansiyel bir tehlike arz etmediklerini iddia

ediyor değiliz. Bu gerçek bizi risk değerlendirme, süreç yönetimi ve bu makalede belirtilen dilemmalara (hem ulusal hem de uluslararası seviyede) hukuki yaklaşım sorunlarının üzerine gitmeyi gerektirmektedir. Bu sıkıntılı arka plana karşın, bazı genel ve akademik, bazıları da spesifik olmak üzere birçok öneri formüle edilmiştir.

Risk değerlendirme sorununa ilişkin olarak, Suriye'de savaşan vatandaşı bulunan ülkeler,

1. Bilgi ve istihbarat ağını güçlendirerek, diğer ülkeler ve ilgili kuruluşlarla koordinasyon içinde olmalı,
2. Yukarıdaki tavsiyeye bağlı olarak, müslüman topluluklar, yabancı savaşçıların aileleri ve sivil toplum kuruluşları ile karşılıklı güvene dayalı iyi ilişkiler geliştirmeli;
3. Nihayetinde bölgesel, ulusal ve uluslararası bilgi ve tecrübe paylaşımını artırarak, bu bilgileri risk analizi ile yabancı savaşçıların önlenmesi ve takibi noktalarındaki örnek uygulamaların mukayesesinde ve paylaşımında hayata geçirmeli.

Politik ve idari yetki sorunu bakımından sözkonusu ülkeler,

1. Yabancı savaşçılar üzerine kapsamlı ve belirli bir strateji geliştirmeli ve bu problemin önleme ve takip etme gibi parçalarını da içeren farklı yollarının hangi kurum veya kurumların uhdesinde olacağına karar vermeli;
2. Dönüş yapan yabancı savaşçılar hakkında bu konuyla ilgili -örneğin DDR⁶⁶ sahasındaki-önceki çalışmalardan ve başka ülkelerin tecrübelerinden yararlanmalı;
3. Yabancı savaşçılar konusunu siyaset ve asayiş meselesi olmaktan çıkarıp, özellikle topluma yeniden entegre olmak isteyen eski yabancı savaşçılara yardım noktasında politik isteği teşvik etmeli,
4. Önleme ve işbirliği yapmaya odaklanan pratik ve somut öneriler geliştirilerek (bu işbirliği Suriye'deki savaşa katılımı sağlayan veya teşvik eden

---

⁶⁶ DDR (**Disarmament, Demobilisation and Reintegration**): Silahsızlandırma, demobilize etme ve topluma yeniden kazandırma. (ç.n.)

kişilerle dahi olabilir), vatandaşlıktan çıkarma gibi sembolik önemlere nazaran bu gibi yöntemlere öncelik vermeli,

5. Politik tutarlılık ve bu meseleyi bir çerçeveye kavuşturmak adına ve söylem/eylem düzeyindeki çelişkileri ortadan kaldırmak amacıyla her seviyede koordinasyonu canlı tutmalı.

Hukuksal açıdan konuyu ele alma zorluğuna gelince, yabancı savaşçı meselesi olan her ülke,

1. Açık ve net esas ve usul kurallarını koymalı, bu kuralları ihdas ederken temel suç tiplerini (adam öldürme, savaş suçları ve insan kaçakçılığı gibi) ve uluslararası metinleri (Terörizmin Önlenmesi Varşova Sözleşmesi gibi) baz almalı;

2. Hukuki çerçeveyi iyi etüt etmeli ve suç politikası üretmek gerçekten gerekli ise bunu yapmadan önce uzun vadeli hedefleri etraflıca analiz etmeli,

3. Ortak soruşturma ekipleri oluşturmak veya mesela Eurojust'ın kontekstinde savcılarının tecrübelerini aktarmalarını sağlamak gibi alanlarda hukuki işbirliği kurmalı.

Son olarak, mevzuun dinamik ve karmaşık karakteri nedeniyle, idari ve hukuki perspektiften olduğu kadar istihbarat açısından da düzgün bir izleme ve takip sisteminin geliştirilmesi gerektiği akıldan çıkarılmamalıdır. Akademisyenler olarak bizler, bu tavsiye ve varsayımların bir kısmının bu yazı yayınlanıncaya kadar gündemden düşeceğini, bir kısmının da mevcut hukuki düzenlemeler ya da politik şartlar karşısında uygulanamaz olduğunun farkındayız. Fakat yabancı savaşçılar fenomeni üzerine çalışan herkes, gerçekleri gözden geçirmek, varsayımları ve enstrümanları test etmek ihtiyacı içinde olduğunu bilmeli ve bu meseleyi derinlemesine kavrayabilmek için gerektiğinde yeni enstrümanlar üretmenin yollarını aramalıdır.